

Date: 23rd June-2025

TA'LIM SOHASIDAGI INNOVATSION METODLAR

Temirova Arofat Islomxo'jayevna

Farg'ona viloyati Qo'shtepa tumani 1-son Politeknikumi

Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim sohasida innovatsion metodlarning ahamiyati, ularning turlari, amaliy qo'llanilishi va pedagogik jarayondagi samaradorligi keng yoritilgan. Interaktiv yondashuvlar, muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish, AKTdan foydalanish va gamifikatsiya kabi metodlar o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodkorligi va bilimlarni amalda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishda qanday rol o'ynashi tahlil qilingan. Shuningdek, maqolada pedagoglarga zamonaviy ta'lim vositalaridan foydalanishga oid tavsiyalar ham berilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, innovatsion metod, interaktiv yondashuv, muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish, AKT, gamifikatsiya, pedagogik texnologiyalar, zamonaviy ta'lim, refleksiya, mustaqil fikrlash.

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim sohasi inson kapitalini rivojlantirishda strategik yo'nalish bo'lib qolmoqda. Ilm-fan, texnika va texnologiyalar sohasidagi yutuqlar jamiyatning barcha qatlamlariga, xususan, ta'lim tizimiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarni zamonaviy kompetensiyalar bilan qurollantirish, ularning ijodiy fikrlashi va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirish zarurati kundan-kunga ortib bormoqda. Shu sababli an'anaviy o'quv jarayonlarini innovatsion metodlar asosida yangilash dolzarb masalaga aylangan.

Innovatsion metodlar – bu nafaqat yangi texnologiyalar yoki uslublar, balki o'quvchilarning shaxsiy faoliyatini rag'batlantirish, ta'limga bo'lgan qiziqishini oshirish, tanqidiy va tizimli fikrlashga o'rgatish kabi ko'plab maqsadlarga erishishda xizmat qiluvchi metodik yondashuvlardir. Ular o'quv jarayonini o'quvchining individual imkoniyatlari va ehtiyojlarini inobatga olgan holda, shaxsga yo'naltirilgan tarzda tashkil etishga imkon beradi. Bu esa o'z navbatida ta'lim samaradorligini oshiradi, mustaqil o'rganish va o'zini rivojlantirish madaniyatini shakllantiradi.

Zamonaviy pedagogika innovatsiyalarni faqat texnologik vositalar bilan cheklamaydi. U, avvalo, ta'lim jarayonini tashkil etishdagi yangicha yondashuv, dars mazmunini yangilash, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro hamkorlik sifatini oshirish, bilim olish jarayonini interaktiv, qiziqarli va samarali qilishni o'z ichiga oladi. Bu jarayonda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, muammoli o'qitish, loyihaviy metod, aks ettirish (refleksiya) usullari, ko'rgazmali va tajriba asosidagi o'qitish shakllari alohida o'rin tutadi.

Xalqaro tajribalar shuni ko'rsatmoqdaki, ilg'or mamlakatlar ta'limda innovatsion metodlarni muvaffaqiyatli joriy qilgan holda, o'z fuqarolarining intellektual va kasbiy

Date: 23rd June-2025

salohiyatini oshirib, iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyotda sezilarli natijalarga erishgan. O'zbekiston ham bu borada izchil islohotlar olib bormoqda – yangi o'quv dasturlari, elektron darsliklar, raqamli platformalar joriy qilinmoqda. Bularning barchasi o'quvchilarda XXI asr kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qilmoqda.

Innovatsion ta'lim metodlari zamonaviy o'quv jarayonining ajralmas qismi bo'lib, ular o'quvchilarning faolligini oshirish, ijodkorlik salohiyatini rivojlantirish, zamonaviy dunyoqarashni shakllantirishga xizmat qiladi. Ushbu metodlar o'quvchilarning passiv eshituvchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida dars jarayonida qatnashishini ta'minlaydi. Quyida ta'limda keng qo'llanilayotgan va yuqori samaradorlikka ega bo'lgan innovatsion metodlar har biri alohida tahlil qilinadi.

Interaktiv ta'lim metodlari. Interaktiv metodlar o'quvchilar bilan o'qituvchilar o'rtasidagi faol muloqotga asoslangan bo'lib, bilimni mustahkamlashda, yangi g'oyalarni shakllantirishda va guruhda ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Mashhur interaktiv usullar:

- **“Aqliy hujum” (Brainstorming):** Muammoni hal qilish uchun tez va erkin fikrlar almashinuvi orqali kreativ yondashuvlarni rivojlantirishga yordam beradi.
- **“Klaster” usuli:** Ma'lumotlarni guruhlashtirish, mavzu bo'yicha tahliliy fikrlashga o'rgatadi.
- **“Insert” usuli:** Matn ustida ishlash, o'qilgan axborotga tanqidiy yondashish, belgilar bilan tahlil qilish imkonini beradi.
- **Debatlar:** O'quvchilarning fikrni asoslash, mantiqiy mushohada yuritish, raqibga nisbatan hurmat bilan fikr bildirishi kabi fazilatlarini rivojlantiradi.

Muammoli ta'lim (Problem-Based Learning - PBL). Mazkur metod o'quvchilarni real hayotdagi yoki o'rganilayotgan mavzu bilan bog'liq muammoli vaziyatlarga duchor qilish orqali, ularni mustaqil tahlil qilish va yechim topishga yo'naltiradi. Bu yondashuv:

- Fikrlash va tahlil qilish ko'nikmasini kuchaytiradi;
- Bilimni amaliyotda qo'llashga o'rgatadi;
- O'quvchining ichki motivatsiyasini oshiradi.

Misol: Biologiya fanida ekologik muammolarni muhokama qilish orqali o'quvchilarda ijtimoiy mas'uliyat va ongli qaror qabul qilish ko'nikmasi shakllanadi.

Loyihaviy ta'lim metodi (Project-Based Learning). Loyiha asosida ta'lim olish – bu o'quvchilarning ma'lum bir mavzu yoki muammoni mustaqil yoki jamoaviy ravishda tahlil qilish va yakuniy mahsulot yaratish orqali bilim egallashidir.

Afzalliklari:

- ✓ Amaliy faoliyatga yo'naltirilgan;
- ✓ O'quvchilarda rejalashtirish, ijodkorlik va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi;
- ✓ Yakuniy natijaga yo'naltirilganligi sababli o'quvchini javobgarlikka undaydi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (AKT) foydalanish. AKT yordamida o'qitish zamonaviy ta'lim jarayonining ajralmas elementi bo'lib, masofaviy

Date: 23rd June-2025

ta'lim, elektron darsliklar, test platformalari, ta'limiy videolar va simulyatorlardan foydalanishni nazarda tutadi.

AKT yutuqlari:

- ✓ Interaktiv doskalar, prezentatsiyalar orqali vizual ta'sir kuchayadi;
- ✓ Moodle, Google Classroom, Zoom kabi platformalar orqali masofaviy darslar o'tkaziladi;
- ✓ O'quv materiallari istalgan vaqtda va joyda qayta ko'rib chiqilishi mumkin.

O'yinli ta'lim metodlari (Gamification). Ta'lim jarayoniga o'yin elementlarini joriy qilish orqali o'quvchilarni rag'batlantirish, motivatsiyani oshirish va e'tiborini faollashtirish imkoniyati yaratiladi.

Gamifikatsiya vositalari:

- ✓ Reytinglar va ballar tizimi;
- ✓ Testlar asosida tanlovlar;
- ✓ Virtual o'yin platformalari orqali mavzuni o'zlashtirish.

Natijalar: Bu usul ayniqsa boshlang'ich sinflarda va til o'rganish darslarida yuqori natija beradi, chunki o'yin orqali bilim olish ko'proq esda qoladi.

Differensial yondashuv va shaxsga yo'naltirilgan ta'lim. Innovatsion metodlar orqali har bir o'quvchining o'ziga xos o'quv uslubi, qobiliyati va qiziqishini inobatga olgan holda dars tashkil etiladi. Shu orqali:

- ✓ O'quvchining o'zini anglash va rivojlantirish imkoniyati ortadi;
- ✓ Ta'limda teng imkoniyatlar yaratiladi;
- ✓ Maxsus ehtiyojli o'quvchilarga ham individual yondashuv ko'rsatiladi.

Refleksiya va teskari aloqa. Zamonaviy metodlarda o'qituvchining bir tomonlama axborot beruvchilik vazifasi o'rnini, o'quvchi bilan hamkorlikdagi faoliyat egallaydi. Dars yakunida o'quvchilar o'z bilim darajasi, qiyinchiliklar va yutuqlari haqida fikr bildiradi. Bu:

- ✓ Darsni tahlil qilish;
- ✓ Pedagogik jarayonda kamchiliklarni aniqlash;
- ✓ Dars sifatini muntazam oshirish imkonini beradi.

Yuqoridagi metodlarning har biri ta'lim jarayoniga yangilik, faollik va maqsadga yo'naltirilganlik olib kiradi. Muhimi, pedagog bu metodlarni mavzuga, o'quvchilarning yoshiga va tayyorgarlik darajasiga mos tarzda tanlashi kerak.

Ta'lim sohasidagi innovatsion metodlar bugungi kunda nafaqat zamon talabi, balki ta'lim sifatini oshirishning muhim sharti sifatida qaralmoqda. Ular o'quvchilarning faolligini kuchaytiradi, bilimlarni mustahkamlashni osonlashtiradi va mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv, muloqot ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa interaktiv metodlar, loyihaviy yondashuv, muammoli ta'lim, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va gamifikatsiya usullarining uyg'unlashuvi ta'lim jarayonini zamonaviy va samarali tashkil etish imkonini beradi.

Date: 23rd June-2025

Innovatsion metodlar orqali o'quvchilar o'z bilimlarini chuqurlashtiradi, amaliy ko'nikmalarni shakllantiradi, jamoadagi o'rni va mas'uliyatini anglaydi. Bu esa ularning kelajakdagi professional va ijtimoiy hayotiga mustahkam tayyorgarlik vazifasini o'taydi.

Shu bois, har bir pedagog zamonaviy ta'lim metodlarini puxta o'zlashtirib, ularni o'quv jarayoniga ongli va tizimli tarzda joriy etishi muhimdir. Bu orqali biz innovatsion fikrlovchi, raqobatbardosh va ijtimoiy faolligi yuqori bo'lgan shaxslarni tarbiyalaymiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Xolboyeva G., Raxmonov B., To'xtasinova D., *Pedagogik texnologiyalar*, O'zbekiston Milliy universiteti, Toshkent, 2021, 232 b.
2. Azizxo'jayev A.A., *Pedagogika*, O'qituvchi nashriyoti, Toshkent, 2003, 400 b.
3. Yuldoshev Q., *Ta'limda innovatsion metodlar*, Fan va texnologiya, Toshkent, 2019, 180 b.
4. UNESCO, *ICT in Education: A Curriculum for Schools and Programme of Teacher Development*, Paris, 2011.
5. Murodov D., *Interaktiv o'qitish metodlari*, Ilm Ziyo nashriyoti, Samarqand, 2019, 144 b.
6. Sharipov Sh., *Zamonaviy ta'lim metodlari va texnologiyalari*, Innovatsiya, Toshkent, 2020, 210 b.
7. TeachThought.com – Zamonaviy ta'lim innovatsiyalari bo'yicha maqolalar. <https://www.teachthought.com> (murojaat sanasi: 2025.06.22)

